

„Monitor ASEAN” omawia i komentuje najważniejsze wydarzenia związane z aktualną sytuacją polityczną, gospodarczą i społeczną w państwach Stowarzyszenie Narodów Azji Południowo-Wschodniej, ze szczególnym naciskiem na działania Chin w regionie.

MGR MATEUSZ CHATYS

OŚRODEK SPRAW AZJATYCKICH
UNIwersYTET ŁÓDZKI

MONITOR ASEAN

LISTOPAD 2021

KOMPLEKSOWE PARTNERSTWO STRATEGICZNE CHINY-ASEAN

W listopadzie odbył się specjalny szczyt Chiny-ASEAN, na którym podpisano kompleksowe partnerstwo strategiczne. Podniesienie rangi stosunków dwustronnych nie wpłynęło jednak pozytywnie na sytuację na Morzu Południowochińskim, tu w dalszym ciągu dochodziło do kolejnych incydentów i w konsekwencji napięć na linii Pekin-Manila. Taka sytuacja może służyć Waszyngtonowi, który poprzez serię manewrów morskich z Indonezją, Brunei i Malezją konsekwentnie wzmacnia współpracę z zakresu bezpieczeństwa na Indo-Pacyfiku.

I. STOSUNKI WEWNĄTRZ ASEAN

1 listopada: Kambodża planuje mianowanie nowego specjalnego wysłannika ASEAN do Birmy. Po tym jak Kambodża przejęła przewodnictwo w ASEAN po Brunei, minister spraw zagranicznych Kambodży zapowiedział mianowanie nowego specjalnego wysłannika, który miałby rozpocząć swoje działania z początkiem przyszłego roku. Do sprawy odniósł się szef malezyjskiej dyplomacji Saifuddin Abdullah, którego zdaniem zmiana personalna w przypadku specjalnego wysłannika ASEAN do Birmy przyczyni się do spowolnienia postępów, mających na celu wyegzekwowanie na wojskowym rządzie Birmy podporządkowanie się konsensusowi wypracowanemu przez stowarzyszenie.

14 listopada: ministrowie obrony państw członkowski ASEAN oraz partnerów dialogu wzięli udział w wideokonferencji. Przedstawiciele resortów obrony doszło do przekazania przewodnictwa z rąk Brunei na rzecz Kambodży, która będzie sprawować przewodnictwo w ASEAN w 2022 roku. Politycy omówili kwestie związane z bezpieczeństwem regionalnym. Doszło także do nieoficjalnych spotkań z ministrami obrony Australii i Korei Południowej, podczas których zobowiązano się do bliższej współpracy w ramach formatu szczytu ministrów obrony ASEAN Plus.

14 listopada: podczas 27. spotkania ministrów transportu ASEAN uzgodniono wzmocnienie współpracy w zakresie transportu lotniczego z partnerami dialogu. Rzecznik kambodżańskiego ministerstwa robót publicznych i transportu Vasim Sorya poinformował, że podczas szczytu podjęto

decyzję o utworzeniu odpowiednich grup roboczych, których zadaniem będzie kontynuowanie prac na rzecz wdrażania korytarzy powietrznych pomiędzy poszczególnymi państwami ASEAN a partnerami dialogu, wśród których znajdują się między innymi Nowa Zelandia, Japonia i Korea Południowa. Ponadto premier Kambodży został wyznaczony do zrewidowania strategicznego planu współpracy transportowej ASEAN-Chiny. Wkrótce ma również dojść do podpisania porozumienia w sprawie wzmocnienia połączeń lotniczych ASEAN-UE. Z kolei w przyszłym roku dojdzie do pierwszego dialogu urzędników ds. transportu ASEAN-USA, w ramach którego poruszone zostaną kwestie związane z żeglugą.

15 listopada: podczas 6. spotkania wspólnej komisji Malezja-Wietnam przyjęto plan działania na lata 2021-2025. W obradach komisji wzięli udział ministrowie spraw zagranicznych obu państw. Jednym z głównych postanowień planu było przyjęcie celu 18 mld USD w bilateralnym handlu zagranicznym do 2025 roku.

17 listopada: ASEAN rozpoczęło negocjacje z Kanadą w sprawie umowy o wolnym handlu. Podczas 10. edycji konsultacji ministrów ds. gospodarki ASEAN-Kanada rozpoczęto negocjacje nad umową o wolnym handlu, która ma się przyczynić do rozwoju wymiany handlowej. Według kanadyjskich danych całkowity handel dwustronny w 2020 roku osiągnął wartość 19,9 mld USD i zanotowano nieznaczny spadek o 2,4% w porównaniu do roku poprzedzającego, co wiąże się ze skutkami pandemii koronawirusa.

17 listopada: Filipiny i Wietnam doszły do porozumienia w sprawie wznowienia wspólnych badań morskich. Podczas 9. edycji obrad filipińsko-wietnamskiej wspólnej grupy roboczej ds. morskich i oceanicznych, przeprowadzonych za pośrednictwem wideokonferencji, obie strony zgodziły się na wznowienie wspólnych badań naukowych na obszarach morskich, które zostały wstrzymane w 2007 roku. Działania mają na celu wzmocnienie współpracy dwustronnej na rzecz rozwoju badań naukowych jak i ochrony środowiska naturalnego oraz przeciwdziałania zmianom klimatycznym.

24 listopada: na początku grudnia odbędą się pierwsze w historii ćwiczenia morskiej ASEAN-Rosja. W 2018 roku doszło do pierwszych morskich manewrów w formule ASEAN+1, gdzie oprócz marynarek wojennych państw ASEAN wzięły również udział siły zbrojne Chin. Rok później w tej samej formule zorganizowano ćwiczenia z amerykańską marynarką wojenną. Tym razem państwa stowarzyszenia wezmą udział w ćwiczeniach z Rosją, o czym poinformował stały przedstawiciel Rosji przy ASEAN - Alexander Ivanov. Manewry zostaną zrealizowane w dniach 1-3 grudnia na wodach terytorialnych Indonezji na północ od Sumatry.

26 listopada: za pośrednictwem wideokonferencji odbył się 13. szczyt Dialogu Azja-Europa (ASEM). W szczycie poprowadzony przez premiera Kambodży wzięli udział przedstawiciele 52 państw oraz Unii Europejskiej i Sekretariatu ASEAN. Motywem przewodnim spotkania było wzmocnienie multilateralizmu oraz działanie na rzecz wspólnego rozwoju. Szczyt został zwieńczony oświadczeniem przewodniczącego, a kolejna odsłona dialogu odbędzie się w 2023 roku w Europie.

KOMENTARZ

Pod koniec listopada odbyła się w formule wirtualnej 13. edycja szczytu Dialogu Azja-Europa (ASEM), na którym liderzy Unii Europejskiej odnowili swoje zobowiązania do wspierania Azji.

Na spotkaniu, którego gospodarzem była Kambodża, przewodnicząca Komisji Europejskiej Ursula von der Leyen podkreśliła, że „Azja ma znaczenie dla Europy”. Przywódcy państw Unii Europejskiej i Azji zgodzili się na wzmacnianie współpracy w celu ożywienia swoich gospodarek w erze pandemii, usprawnienia łańcuchów dostaw, promowania cyfryzacji i pracy na rzecz osiągnięcia niskoemisyjnych społeczeństw. Z kolei przewodniczący Rady Europejskiej Charles Michel zasygnalizował znaczenie przestrzegania unijnej strategii Indo-Pacyfiku, która podkreśla zainteresowanie bloku wzmocnieniem współpracy w obszarach z zakresu bezpieczeństwa, handlu, ochrony zdrowia, rozwoju infrastruktury i przeciwdziałania zmianom klimatycznym.

Wszystko wskazuje na to, że asertywna polityka Chin jak i wysokie uzależnienie Europy od chińskich łańcuchów dostaw sprawiło, że Unia Europejska będzie dążyć do zacieśnienia relacji z państwami Indo-Pacyfiku, w tym z Azją Południowo-Wschodnią. Pewnym impulsem do większego zorientowania się na ten region były także napięcia w relacjach transatlantyckich za prezydentury Donalda Trumpa.

Zarówno Unia Europejska jak i ASEAN coraz mocniej odczuwają skutki rywalizacji na linii Waszyngton-Pekin, dlatego szukają alternatyw, które umożliwią im zachowanie pewnego stopnia neutralności, co uchroni je przed jednoznacznym opowiedzeniem się po jednej ze stron. Rynek Azji Południowo-Wschodniej jest bardzo atrakcyjny dla przedsiębiorstw z Europy, które mogą przenieść część swoich zakładów produkcyjnych do państw ASEAN takich jak Wietnam, gdzie koszty produkcji wciąż są relatywnie niskie. Jednocześnie unikną w ten sposób uzależnienia od Pekinu oraz potencjalnych reperkusji ze strony Stanów

Zjednoczonych na wypadek zaostżenia wojny handlowej. Z kolei ASEAN może skorzystać na współpracy z Europą w obszarze rozwoju technologicznego oraz zwiększeniu bezpośrednich inwestycji zagranicznych.

II. STOSUNKI BILATERALNE CHIN Z PAŃSTWAMI ASEAN

2 listopada: wbrew protestom Filipin, chińska milicja morska powróciła w okolice rafy Whitsun. Amerykański serwis informacyjny Radio Free Asia, powołując się na komercyjne zdjęcia satelitarne z Planet Labs poinformował o kilkudziesięciu chińskich statkach, które ponownie pojawiły się w okolicach rafy Whitsun, będącej przedmiotem dużych napięć od początku bieżącego roku. Rafa Whitsun znajduje się w wyłącznej strefie ekonomicznej Filipin na Morzu Południowochińskim. Jednostki milicji morskiej symulują działalność rybacką, aczkolwiek nie prowadzą połowów. Po każdym proteście dyplomatycznym można zauważyć zmianę pozycji statków, niemniej jednak stała ich liczba znajduje się w całym archipelagu Spratly.

3 listopada: chińskie firmy będą odpowiedzialne za realizację największego projektu fotowoltaicznego na Filipinach. Filipińska firma energetyczna AC Energy (ACEN) należąca do Ayala Group wybrała Power Construction Corporation of China Ltd. oraz jej lokalną spółkę zależną PowerChina Philippines Corporation do zadań inżynierskich, zaopatrzeniowych i konstrukcyjnych związanych z projektem farmy słonecznej o mocy 283 megawatów w San Marcelino (Zambales). Po uruchomieniu farmy z panelami fotowoltaicznymi do celów komercyjnych będzie w stanie produkować 421 GWh energii, jednocześnie ograniczając roczną emisję dwutlenku węgla o 287 796 ton.

3 listopada: największa umowa o wolnym handlu na świecie wejdzie w życie na początku przyszłego roku. RCEP wejdzie w życie w styczniu 2022 roku po tym jak został spełniony warunek ratyfikacji umowy przez co najmniej sześć państw członkowskich ASEAN oraz trzy z pięciu pozostałych państw zaangażowanych w największą umowę o wolnym handlu na świecie. Wraz z ratyfikacją umowy przez Australię i Nową Zelandię musi upłynąć 60 dni zanim RCEP będzie mogło obowiązywać, co wiąże się z usunięciem 91% taryf celnych na towary oraz standaryzacją zasad dotyczących inwestycji, własności intelektualnej oraz handlu elektronicznego.

4 listopada: Wietnam zażądał od Chin wycofania swoich statków z okolic rafy Whitsun. Zastępca rzecznika prasowego wietnamskiego ministerstwa spraw zagranicznych - Pham Thu Han, przedstawił oświadczenia, w którym wezwano do opuszczeni przez chińskie statki obszaru w okolicach rafy Whitsun, znajdującej się w archipelagu Spratly. W oświadczeniu powołano się na prawa

historyczne oraz prawo międzynarodowe (UNCLOS), zgodnie z którym Wyspy Spratly znajdują się pod wietnamską jurysdykcją, a Chiny swoją obecnością naruszają suwerenność Wietnamu.

6 listopada: linia metra w Wietnamie zbudowana dzięki chińskiemu wsparciu została otwarta. Linia metra 2A w Hanoi o wartości 900 mld USD została otwarta. Budowa linii o długości 13 km rozpoczęła się w 2011 roku. Czas realizacji przedsięwzięcia przedłużył się w związku z licznymi kontrolami z zakresu bezpieczeństwa jak i koniecznością pozyskania odpowiednich zgód na obszary, przez które przebiega linia metra. Według pierwotnych planów projekt miał się zakończyć w 2015 roku. Za budowę była odpowiedzialna China Railway Sixth Group, spółka zależna China Railway Group.

10 listopada: Filipiny otrzymały kolejną dostawę szczepionek na COVID-19 zakupionych w Chinach. Na Filipiny dotarła kolejna partia 3 mln szczepionek zakupionych przez rząd od chińskiego koncernu Sinovac. Tym samym Filipiny pozyskały 50,5 mln szczepionek z Chin, które są głównym źródłem szczepionek w tym kraju. Na drugim miejscu pod względem ilości plasuje się Pfizer (32,1 mln), a na trzecim AstraZeneca (16,1 mln).

9 listopada: Wietnam przeprowadził ćwiczenia morskie z Japonią w pobliżu portu Cam Ranh. Wietnamska fregata HQ-011 Dinh Tien Hoang dołączyła do japońskiego helikopterowca JS Kaga i niszczyciela JS Murasame w celu realizacji manewrów morskich zorientowanych na ćwiczeniach z zakresu tworzenia taktycznych formacji morskich oraz komunikacji. Ćwiczenia były częścią dwudniowej wizyty w porcie Cam Ranh, położonym w centralnej prowincji Khanh Hoa.

11 listopada: Chiny rozpoczęły budowę nadbrzeżnego ośrodka badawczego, który zwiększy możliwości eksploracji bogatego w złoża Morza Południowochińskiego. Ośrodek będzie pierwszym tego rodzaju przedsięwzięciem realizowanym przez chiński rząd. Będzie ulokowany w dystrykcie Yazhou, na południu wyspy Hainan, w pobliżu miasta Sanya. W tym samym miejscu znajduje się największy port rybacki w bezpośrednim sąsiedztwie spornego obszaru archipelagu Spratly na Morzu Południowochińskim. Inwestycja o wartości 42,8 mln USD ma być zbudowana przez Second Harbour Engineering Company w ciągu dwóch lat.

12 listopada: w Laosie przeprowadzono ceremonię otwarcia pierwszego skrzydła szpitala, którego budowa była wspierana przez Chiny. Chiński ambasador Jiang Zaidong wziął udział w ceremonii uruchomienia, pierwszej fazy projektu budowy szpitala Luang Prabang. Do użytku oddano między innymi oddział zajmujący się leczeniem chorób zakaźnych. Za budowę odpowiedzialna jest chińska firma Beijing Uni-Construction Group Co., Ltd.

12 listopada: do Birmy dostarczono kolejną partię chińskich szczepionek na koronawirusa. Chińska ambasada w Birmie poinformowała o dostawie 2 mln szczepionek na COVID-19 do miasta Rangun. Z puli 2 mln dawek połowa została przekazana w formie darowizny.

13 listopada: Chiny udzieliły kolejnego wsparcia Tajlandii w walce z pandemią COVID-19. Premier Prayut Chan-o-cha oraz chiński ambasador Han Zhiqiang wzięli udział w ceremonii przekazania szczepionek oraz niezbędnych materiałów potrzebnych do walki z pandemią koronawirusa. Premier Tajlandii wyraził wdzięczność za pomoc Chin w zwalczaniu pandemii, a także zadeklarował chęć wzmacniania współpracy dwustronnej zarówno, jeżeli chodzi o badania nad nowymi szczepionkami na COVID-19 jak i w innych obszarach takich jak gospodarka czy kwestie regionalne.

14 listopada: japońskie siły samoobrony przeprowadziły manewry morskie z filipińską marynarką wojenną na Morzu Południowochińskim. Helikopterowiec JS Kaga i niszczyciel JS Murasame wspólnie z filipińską fregatą Jose Rizal przeprowadziły taktyczne ćwiczenia na Morzu Południowochińskim, które były poprzedzone wizytą portową japońskich jednostek w porcie Subic.

15 listopada: premierzy Chin i Kambodży wzięli udział w wideokonferencji. Podczas wirtualnego spotkania Hun Sena z Li Keqiang’iem zadeklarowano chęć wdrożenia umowy o wolnym handlu między państwami z początkiem przyszłego roku, a także zwiększenie rocznej wymiany handlowej między państwami do 10 mld USD. Premier Chin zobowiązał się do kontynuowania wsparcia dla Kambodży w walce z pandemią koronawirusa, a także poinformował o inicjatywie udzielenia pięcioletniego stypendium naukowego w Chinach dla 500 studentów.

15 listopada: Indie, Singapur i Tajlandia przeprowadziły trzecią edycję manewrów morskich SITMEX. W tegorocznej edycji trilateralnych ćwiczeń morskich organizowanych od 2019 roku wzięła udział indyjska korweta rakietowa Karmuk, fregata klasy Formidable - Tenacious oraz przeciwokrętowy statek patrolowy klasy Khamrosin – Thayanchon. Ćwiczenia przeprowadzone zostały na Morzu Andamańskim i były zorientowane na wzmocnieniu interoperacyjności pomiędzy marynarkami wojennymi trzech państw.

15 listopada: szef chińskiej dyplomacji spotkał się z przedstawicielami państw członkowskich ASEAN w Pekinie. Podczas spotkania z dyplomatycznymi wysłannikami państw członkowskich stowarzyszenia, Wang Yi zadeklarował dalsze wsparcie ChRL dla ASEAN w walce z pandemią koronawirusa. Podkreślił przy tym znaczenie relacji dwustronnych w obliczu 30. rocznicy relacji Chin z ASEAN w ramach partnera dialogu. Szef chińskiej dyplomacji wyraził również gotowość do przyspieszenia negocjacji nad

Kodeksem Postępowania, biorąc pod uwagę przyszłoroczną 20. rocznicę Deklaracji Postępowania na Morzu Południowochińskim.

17 listopada: do Kambodży dotarła dostawa 2 mln chińskich szczepionek.

W ceremonii odbioru szczepionek na COVID-19 wzięli udział premier Hun Sen, a także chiński ambasador Wang Wentian. Kambodża otrzymała łącznie 36,8 mln szczepionek wyprodukowanych w Chinach, z czego 8,3 mln zostało przekazanych w formie darowizn.

17 listopada: w Japonii zwodowano drugi 97-metrowy statek filipińskiej straży przybrzeżnej.

W stoczni Shimonoseki Mitsubishi Shipbuilding Co. Ltd. zwodowano drugi wielozadaniowy statek reagowania filipińskiej straży przybrzeżnej. Umowa na zakup jednostek została podpisana przez ministerstwo transportu Filipin pod koniec grudnia 2019 roku, w ramach projektu poprawy bezpieczeństwa morskiego kraju. Koszt zaprojektowania i budowy jednostek wyniósł ponad 127,2 mln USD, ale koszty zostały pokryte w ramach pożyczki udzielonej przez Międzynarodową Agencję Współpracy Japonii opiekującą na kwotę 143,1 mln USD. Pierwszy statek został zwodowany pod koniec lipca bieżącego roku i powinien dotrzeć na Filipiny w marcu przyszłego roku. Natomiast druga jednostka dotrze dwa miesiące później.

17 listopada: Chiny dostarczyły Filipinom 3,53 mln szczepionek Sinovac.

Najnowsza partia chińskich szczepionek została zakupiona przez filipiński rząd za pośrednictwem Azjatyckiego Banku Rozwoju. Tymczasem ambasador Chin na Filipinach, Huang Xilian, zadeklarował, że w najbliższym czasie Chiny prześlą darowizną w postaci 2 mln dawek szczepionki na koronawirusa. Na chwilę obecną Filipiny pozyskały 54 mln szczepionek Sinovac, włącznie z darowiznami.

18 listopada: Chiny zablokowały filipiński transport z zaopatrzeniem na atol w archipelagu Spratly na Morzu Południowochińskim.

Ministerstwo spraw zagranicznych Filipin wyraziło protest i oburzenie w związku z działaniami trzech statków chińskiej straży przybrzeżnej, które zablokowały dwóm filipińskim statkom dostęp do atolu Second Thomas Shoal i użyły wobec nich armatek wodnych. Minister spraw zagranicznych Teodoro Locsin, Jr. w proteście skierowanym do chińskiego ambasadora Huang Xilian'a zwrócił uwagę, że statki cywilne z zaopatrzeniem dla żołnierzy stacjonujących na atolu są objęte ochroną w ramach traktatu o wzajemnej obronie ze Stanami Zjednoczonymi, a sam incydent może wpłynąć na pogorszenie relacji dwustronnych między Filipinami i Chinami, które przez ostatnie lata były rozwijane przez prezydenta Rodrigo Duterte i przewodniczącego Xi Jinping'a.

20 listopada: Tajlandia planuje pogłębić współpracę z chińskim Huawei w przyszłości. Wicepremier Prawit Wongsuwon podczas wydarzenia „Powering Digital Thailand 2022” zapowiedział, że współpraca z chińskim gigantem

technologicznym w takich obszarach jak infrastruktura cyfrowa czy sieć 5G będzie kluczowym elementem odbudowy gospodarki kraju po pandemii koronawirusa. Członek tajskiego rządu zwrócił uwagę, że część zaawansowanych rozwiązań opartych na sztucznej inteligencji w znaczący sposób pomogły w funkcjonowaniu szpitali w trakcie najcięższych okresów pandemii. Dzięki współpracy z Huawei w Tajlandii zbudowano już ponad 20 tys. stacji transmisyjnych 5G na przestrzeni ostatnich dwóch lat, dzięki czemu Tajlandia jest liderem pod względem implementacji Internetu nowej generacji pośród państw członkowskich ASEAN.

21 listopada: ministerstwo obrony Filipin zapowiedziało wznowienie misji zaopatrzenia żołnierzy stacjonujących na Morzu Południowochińskim.

Minister obrony Delfin Lorenzana zapowiedział wznowienie misji mających na celu dostarczenie zaopatrzenia żołnierzom stacjonującym na atolu Second Thomas Shoal. Poinformował jednocześnie, że po rozmowie z chińskim ambasadorem Huang Xilian'em dostał zapewnienie, że chińskie jednostki nie będą ingerować w filipiński transport zaopatrzenia na Morzu Południowochińskim. W związku z tymi deklaracjami, transport nie otrzyma eskorty marynarki wojennej ani straży przybrzeżnej. Tymczasem dowódca zachodniego dowództwa filipińskiej marynarki wojennej, wiceadmiral Ramil Roberto Enriquez, poinformował o redukcji liczby chińskiej straży przybrzeżnej w okolicach atolu do dwóch jednostek oraz całkowitym wycofaniu milicji morskiej.

22 listopada: Chiny i ASEAN przeprowadziły specjalny szczyt z okazji 30. rocznicy relacji w ramach partnera dialogu.

Szczyt odbył się za pośrednictwem wideokonferencji i wziął w nim udział przewodniczący Xi Jinping. Warto jednak zwrócić uwagę na brak obecności jakiegokolwiek przedstawiciela Birmy, co jest kontynuacją statusu z październikowej serii szczytów ASEAN. Prezydent Chin zadeklarował przeznaczenie 1,5 mld USD w ciągu najbliższych trzech lat, na rzecz wsparcia państw regionu w odbudowie gospodarczej po pandemii koronawirusa, a także wyraził chęć przystąpienia do traktatu z Bangkoku, czyli umowy międzynarodowej tworzącej strefę bezatomową w obszarze Azji Południowo-Wschodniej. Z jednej strony Chiny stwarzają w ten sposób pozory polityki zagranicznej opartej na pacyfizmie, a z drugiej pogłębiają podziały wewnątrz ASEAN wobec budzącego kontrowersje trilateralnego paktu AUKUS.

23 listopada: transport z zaopatrzeniem dotarł do filipińskich żołnierzy stacjonujących na Morzu Południowochińskim po opóźnieniu związanym z chińską blokadą. Prezydencki rzecznik Karlo Nograles poinformował o dostarczeniu zaopatrzenia do żołnierzy stacjonujących na atolu Second Thomas Shoal. Niemniej jednak minister obrony Delfin Lorenzana poinformował, że

rozładunek przetransportowanych materiałów na atol był bacznie obserwowany i dokumentowany przez małą grupę chińskich funkcjonariuszy straży przybrzeżnej, którzy podплыli w okolice atolu na małej łodzi pontonowej wchodzącej w skład większych jednostek tej formacji. Zdaniem ministra tego rodzaju zachowanie można rozpatrywać w kategoriach „nękania”. Filipiny zapowiedziały jednocześnie, że nadal będą utrzymywały swoją obecność na atolu, mimo wcześniejszego incydentu związanego z blokadą transportu przez trzy jednostki chińskiej straży przybrzeżnej.

23 listopada: chińskie ministerstwo obrony przekazało Kambodży sprzęt medyczny do walki z pandemią koronawirusa. Ministerstwo obrony Kambodży otrzymało od chińskiego resortu obrony wsparcie w postaci sprzętu medycznego oraz chińskich leków patentowych, takich jak kapsułki Lianhua Qingwen i granulki Huashi Baidu.

24 listopada: jeden z sędziów Stałego Trybunału Arbitrażowego w Hadze zabrał głos w sprawie sporu na Morzu Południowochińskim. Jeden z pięciu sędziów trybunału - Rüdiger Wolfrum, który orzekł w sprawie sporu pomiędzy Chinami i Filipinami na Morzu Południowochińskim odniósł się do kwestii potencjalnego rozwiązania patowej sytuacji. Podczas forum "Setting the Record Straight on the South China Sea Arbitration", zorganizowanego przez ministerstwo spraw zagranicznych Filipin, wspólnie z filipińską ambasadą w Niemczech, stwierdził, że w pierwszej kolejności państwa powinny wyczerpać wszystkie narzędzia dyplomatyczne przed złożeniem kolejnej sprawy do trybunału. Zdaniem Rüdigera Wolfruma kolejny wniosek do trybunału mógłby tylko zaostrzyć spór, a sam wyrok ostatecznie nie wpłynąłby na zmianę obecnej sytuacji. Sędzia w swoich rozważaniach przytoczył przykład dyplomatycznego rozwiązania sporu pomiędzy Australią i Timorem Wschodnim w 2016 roku.

24 listopada: Chiny wezwały Filipiny do usunięcia wraku statku z atolu Second Thomas Shoal na Morzu Południowochińskim. Rzecznik chińskiego ministerstwa spraw zagranicznych Zhao Lijian zwrócił się do filipińskiego rządu z wezwaniem do wypełnienia swoich zobowiązań i usunięcia wraku statku BRP Sierra Madre, który osiadł na mieliźnie w pobliżu atolu Second Thomas Shoal, będącego w ostatnim czasie przedmiotem napięć związanych z uniemożliwieniem przez chińską straż przybrzeżną dostarczenia przez Filipiny zaopatrzenia dla żołnierzy stacjonujących na atolu, który jest częścią archipelagu Spratly. Zdaniem chińskiego ministerstwa spraw zagranicznych patrol straży przybrzeżnej w tym obszarze jest realizowany zgodnie z prawem, a uzupełnienie zapasów było traktowane jako misja humanitarna. Po tym, jak Chiny zajęły rafę Mischief w połowie lat 90-tych, Filipiny celowo osadziły BRP Sierra Madre na mieliźnie na Second Thomas Shoal, aby zaakcentować swoje roszczenia do tego

obszaru. Od tego czasu na zardzewiałym wraku statku stacjonuje mały kontyngent filipińskich żołnierzy.

24 listopada: Filipiny pozyskają od Korei Południowej drugą korwetę klasy Pohang. Korweta ROKS Andong (PCC-771), która została zbudowana w 1987 roku, weszła do służby dwa lata później. Następnie została wycofana ze służby koreańskiej marynarki wojennej w 2020 roku. Jednostka zostanie dostarczona na Filipiny pod koniec bieżącego roku lub na początku przyszłego. Jest to już drugi statek tego typu, przekazany filipińskiej marynarce wojennej. Korea Południowa przekazała do tej pory 40 statków, które wycofano ze służby do 10 państw, z którymi rozwijana jest współpraca z zakresu bezpieczeństwa morskiego.

25 listopada: Filipiny odmówiły usunięcia wraku statku z atolu Second Thomas Shoal. Minister obrony Filipin Delfin Lorenzana odrzucił chińskie wezwanie do usunięcia wraku statku BRP Sierra Madre, który osiadł na mieliźnie w 1999 roku. Zaprzeczył również twierdzeniom jakoby Filipiny kiedykolwiek zobowiązały się do usunięcia wraku statku. Szef resortu obrony oskarżył jednocześnie Chiny o naruszenie suwerenności Filipin w obrębie wyłącznej strefy ekonomicznej kraju poprzez blokadę transportu z zaopatrzeniem, który po tygodniowej przerwie został dopuszczony do żołnierzy stacjonujących na atolu Second Thomas Shoal, co było jednak bacznie obserwowane przez chińską straż przybrzeżną.

27 listopada: handel na dwóch przejściach granicznych Chiny-Birma został wznowiony w ramach luzowania obostrzeń epidemiologicznych. Na przejściach granicznych Kyin San Kyawt znajdującym się około 11 km od miasta Muse w północnej Birmie oraz Chinshwehaw w stanie Shan wznowiono przepływ towarów, co ma wpłynąć pozytywnie na birmański eksport towarów do Chin jak i przyczynić się do obniżenia ceny chińskich towarów na obszarach przygranicznych. Zmiany zostały wprowadzone w ramach luzowania obostrzeń epidemiologicznych w odpowiedzi na pandemię koronawirusa.

29 listopada: Filipiny będą dążyć do ratyfikacji RCEP do końca roku. Sekretarz ds. handlu i przemysłu Ramon Lopez wezwał senat do przyspieszenia prac nad ratyfikacją RCEP, aby umowa zaczęła obowiązywać na Filipinach najszybciej jak to możliwe. Rząd podpisał umowę we wrześniu bieżącego roku i była ona przedmiotem dyskusji senatu tylko raz w listopadzie. Dzięki spełnieniu warunków formalnych RCEP wejdzie w życie na początku przyszłego roku dla państw, które zakończyły już proces ratyfikacji.

29 listopada: Filipiny pracują nad określeniem stref morskich kraju. Izba Reprezentantów zatwierdziła w drugim czytaniu projekt ustawy regulujący granice stref morskich Filipin na podstawie UNCLOS. Wiceprzewodnicząca

komisji spraw zagranicznych Izby Reprezentantów Cyrille Abueg-Zaldivar zwróciła uwagę, że ostatnie wydarzenia w pobliżu atolu Second Thomas Shoal są dowodem na to jak bardzo potrzebna jest taka ustawa dla zabezpieczenia suwerennych praw kraju.

30 listopada: Chiny podpisały z Laosem pierwszą umowę o współpracy z zakresu transportu kolejowego. Za pośrednictwem wideokonferencji przedstawiciele obu państw podpisali umowę mającą na celu optymalizację dwustronnych transgranicznych usług transportu kolejowego. Porozumienie zostało zawarte w nawiązaniu do nowej linii kolejowej Chiny-Laos o długości 1035 km, będącej elementem inicjatywy Pasa i Szlaku.

30 listopada: ministrowie obrony Chin i Indonezji przeprowadzili rozmowę za pośrednictwem wideokonferencji. Wei Fenghe oraz Prabowo Subianto zadeklarowali współpracę na rzecz przeciwdziałania hegemonistycznym dążeniom na arenie międzynarodowej oraz walki z zimnowojennym sposobem myślenia. Przedstawiciele resortów obrony zgodzili się na wzmocnienie komunikacji na wysokim szczeblu, zwalczanie negatywnych skutków pandemii koronawirusa, a także dalszy rozwój wspólnych ćwiczeń wojskowych oraz szkoleń dla personelu, co ma się przyczynić do zacieśnienia stosunki pomiędzy siłami zbrojnymi.

KOMENTARZ

Z perspektywy stosunków Chin ze Stowarzyszeniem Narodów Azji Południowo-Wschodniej na pierwszy plan wysuwają się dwa wydarzenia, a mianowicie ratyfikacji warunków Regionalnego Kompleksowego Partnerstwa Gospodarczego (RCEP) przez wymaganą liczbę państw, aby umowa mogła obowiązywać na początku roku, a także specjalny szczyt ASEAN-Chiny z okazji 30. rocznicy relacji na zasadach partnera dialogu, na którym przypieczętowano podniesienie statusu relacji dwustronnych do kompleksowego partnerstwa strategicznego.

W ogólnym dyskursie dotyczącym regionu Azji Południowo-Wschodniej nieprzerwanie obowiązuje poczucie dychotomii, zgodnie z którą Chiny są głównym partnerem ekonomicznym regionu, natomiast Stany Zjednoczone są najważniejszym partnerem w obszarze bezpieczeństwa. Takie wrażenie

najprawdopodobniej ulegnie dodatkowemu wzmocnieniu po wejściu w życie RCEP.

Ratyfikacja największej umowy o wolnym handlu na świecie na początku listopada przez Australię i Nową Zelandię pozwoliło na uruchomienie zegara, odliczającego 60 dni, po których RCEP zacznie obowiązywać. Dotychczas proces ratyfikacji zakończyły takie państwa jak Brunei, Kambodża, Laos, Singapur, Tajlandia, Wietnam, Australia, Nowa Zelandia, Japonia i Chiny. RCEP obejmuje swoim zasięgiem 30% światowej gospodarki i jest pierwszą umową handlową łączącą Chiny, Japonię i Koreę Południową. Zgodnie z jej założeniami około 90% ceł zostanie zlikwidowanych, a także dojdzie do standaryzacji wielu obszarów dotyczących inwestycji czy handlu elektronicznego. Warto jednak w tym miejscu zaznaczyć, że RCEP nie jest tak kompleksową umową handlową jak Kompleksowa i Progresywna Umowa o Partnerstwie Transpacyficznym (CPTPP), która wymaga od państw daleko idącej liberalizacji i transparentności.

Pekin w swojej narracji bardzo często nawiązuje do multilateralizmu i korzyści wynikających z szerokiej współpracy gospodarczej. W związku z tym nie powinien dziwić fakt, że w połowie września tego roku minister handlu, Wang Wentao, w imieniu ChRL zgłosił akces do Kompleksowej i Progresywnej Umowy o Partnerstwie Transpacyficznym (CPTPP) w liście do swojego odpowiednika z Nowej Zelandii. Chiny chcą w ten sposób wykorzystać niechęć Waszyngtonu do przystąpienia do CPTPP, żeby wypełnić próżnię pozostawioną przez Stany Zjednoczone, po tym jak Donald Trump podjął decyzję o wycofaniu się z TPP, które było fundamentem dla CPTPP. Wiąże się to oczywiście z koniecznością daleko idących reform wewnątrz kraju, takimi jak zwiększenie dostępu dla zagranicznych przedsiębiorstw do strategicznych sektorów jak ochrona zdrowia i energetyka czy rozwiązanie kwestii subsydiów państwowych.

Przedsięwzięcie takich kroków przez Pekin było również podyktowane chęcią ograniczenia i spowolnienia tzw. procesu decouplingu zapoczątkowanego przez wojnę handlową ze Stanami Zjednoczonymi, który został wzmocniony przez pandemię koronawirusa. Dodatkowym argumentem są doniesienia o chęci przystąpienia Tajwanu do CPTPP, co jeszcze bardziej utrudniłoby realizację „chińskiego marzenia”, którego częścią składową jest pełne zjednoczenie Chin.

W listopadzie doszło również do organizacji specjalnego szczytu ASEAN-Chiny, w którym Chiny były reprezentowane przez przewodniczącego Xi Jinpinga. Wśród uczestników zabrakło jednak przedstawiciela Birmy, co było przykładem konsekwentności stowarzyszenia, które nie zgodziło się na udział wojskowego rządu Birmy. Ten z kolei nie zdecydował się na delegowanie apolitycznego reprezentanta, w związku z czym formalnie w szczycie uczestniczyło dziewięć z dziesięciu państw ASEAN. Głównym punktem szczytu było przypieczętowanie podniesienia rangi stosunków

Chin i ASEAN do kompleksowego partnerstwa strategicznego, czym oprócz Chin może się pochwalić tylko Australia. Na uwagę zasługuje jednak fakt, że w oficjalnych relacjach ASEAN ze szczytu nie użyto określeń sugerujących podniesienie bądź podwyższenie rangi stosunków dwustronnych, najprawdopodobniej z uwagi na chęć uniknięcia wprowadzania podziałów wśród partnerów dialogu. Niewykluczone, że w przyszłym roku dołączą do tego grona Stany Zjednoczone, ponieważ będą obchodzić 45. rocznicę stosunków z ASEAN.

Na przestrzeni ostatnich lat wyraźnie widać, że Azja Południowo-Wschodnia jest priorytetowym obszarem w polityce zagranicznej Chin (dyplomacja peryferyjna), co wiąże się również z uwarunkowaniami historycznymi i zasięgiem strefy wpływów w ramach systemu trybutarnego. Od 2009 roku Chiny są największym partnerem handlowym stowarzyszenia, a w 2020 roku po raz pierwszy w historii ASEAN stał się głównym partnerem handlowym Chin. Oprócz tego, poszczególne państwa regionu są pierwszymi punktami na światowej mapie inicjatywy Pasa i Szlaku, zarówno części lądowej jak i morskiej.

Xi Jinping zdając sobie sprawę z tego, że ciężar światowej gospodarki przesuwa się z powrotem do Azji dąży do zacieśniania współpracy z Azją Południowo-Wschodnią, żeby z jednej strony utworzyć bufor bezpieczeństwa przez Stanami Zjednoczonymi, a z drugiej zbudować na tyle silne powiązania z ASEAN, które zagwarantują stabilne środowisko na bezpośrednich peryferiach do realizacji reform wewnątrz kraju jak i zabezpieczenia roszczeń terytorialnych.

W swoim wystąpieniu podczas szczytu, przewodniczący ChRL złożył szereg obietnic, związanych z szeroko pojętym wsparciem dla regionu. Zadeklarował między innymi pomoc w wysokości 1,5 mld USD na przestrzeni trzech lat na rzecz odbudowy gospodarki po pandemii koronawirusa. Dodatkowo padła propozycja budowy „tarczy zdrowotnej”, w ramach której Chiny są gotowe przekazać 150 mln darmowych szczepionek na COVID-19 oraz 5 mln USD na fundusz ASEAN na rzecz walki z pandemią. Ponadto Chiny zobowiązały się do zakupu produktów rolnych od państw członkowskich stowarzyszenia za kwotę 150 mln USD w ciągu pięciu lat.

Nie zabrakło również deklaracji politycznych, albowiem Xi Jinping zapowiedział chęć przystąpienia do traktatu z Bangkoku, czyli umowy międzynarodowej tworzącej strefę bezatomową w obszarze Azji Południowo-Wschodniej. Najprawdopodobniej był to jednak zabieg mający osiągnąć dwa cele. Po pierwsze stworzyć pozory pacyfistycznej polityki zagranicznej oraz kapitulację z wyścigu zbrojeń, a po drugie pogłębić podziały wewnątrz ASEAN wobec budzącego kontrowersje trilateralnego paktu AUKUS, który zakłada wsparcie technologiczne Australii przez Stany Zjednoczone i Wielką Brytanię przy budowie okrętów podwodnych o napędzie atomowym.

Bez wątpienia państwa stowarzyszenia, zwłaszcza te będące stroną w sporach morskich i terytorialnych na Morzu Południowochińskim wołałyby większe zaangażowanie Pekinu w opracowaniu ostatecznej wersji Kodeksu Postępowania, zgodnego z prawem międzynarodowym, ze szczególnym uwzględnieniem UNCLOS. O potrzebie intensyfikacji działań w tym kierunku świadczą kolejne incydenty na spornych obszarach, do których doszło również w listopadzie, a najpoważniejszym z nich były napięcia pomiędzy Chinami i Filipinami wokół atolu Second Thomas Shoal.

III. RYWALIZACJA CHINY-USA W ASEAN

1 listopada: Indonezja przeprowadziła ćwiczenia CARAT 2021 ze Stanami Zjednoczonymi. W ciągu 11-dniowych ćwiczeń CARAT przeprowadzono szkolenia w formie zdalnej z zakresu prawa, medycyny, gromadzenia informacji, nurkowania i udzielania pomocy, a także ćwiczenia morskie oraz w przestrzeni powietrznej Morza Jawajskiego. Działania na morzu i w powietrzu zostały ukierunkowane na wzmacnianie interoperacyjności sił zbrojnych obu państw. Marynarki wojenne przeprowadziły operacje związane ze skoordynowanym namierzaniem i śledzeniem celów, podczas których udoskonalano przeprowadzanie wspólnych manewrów i komunikacji. Oprócz tego zrealizowano ćwiczenia poszukiwawcze oraz ratunkowe, artyleryjskie, a także przeprowadzono symulacje neutralizacji materiałów wybuchowych. Ćwiczenia CARAT organizowane są raz w roku od 1995 roku.

1 listopada: prezydenci Indonezji i Stanów Zjednoczonych spotkali się na marginesie szczytu COP26 w Glasgow. Joe Biden na niemal godzinnym spotkaniu z Joko Widodo podkreślił kluczowe znaczenie partnerstwa strategicznego między państwami jak i poruszył tematy związane z możliwościami jego wzmocnienia. Amerykański prezydent wyraził także pełne poparcie dla prezydencji Indonezji w G20 w przyszłym roku jak i centralnej roli ASEAN w regionie Indo-Pacyfiku. Joko Widodo ze swojej strony podziękował Stanom Zjednoczonym za wsparcie w walce z pandemią koronawirusa poprzez przekazanie 13,4 mln szczepionek za pośrednictwem COVAX, która jest do tej pory największą darowizną zrealizowaną w ramach tego programu. Liderzy obu państw poruszyli także tematy dotyczące zagrożeń dla bezpieczeństwa morskiego jak i sytuacji wewnętrznej w Birmie. Prezydenci wezwali między innymi wojskowe władze Birmy do wypuszczenia więźniów politycznych. Nie zabrakło również kwestii związanych ze zmianami klimatycznymi.

3 listopada: minister obrony Singapuru wziął udział w 12. forum bezpieczeństwa Aspen w Stanach Zjednoczonych. Ng Eng Hen podczas forum

podkreślił, że kwestia Tajwanu jest kluczowa dla legitymizacji władzy KPCh w Chinach, a co za tym idzie zbrojna konfrontacja Stanów Zjednoczonych z Chinami o Tajwan mogłaby przynieść nieprzewidywalną eskalację, które odbiłyby się na całym regionie. W związku z tym odradził jakiegokolwiek działania, które przyczyniłyby się do konfliktu kinetycznego. Minister obrony Singapuru podczas swojej wizyty w Stanach Zjednoczonych spotkał się również ze swoim amerykańskim odpowiednikiem, z którym omówił zagadnienia dotyczące inicjatyw postur siłowych, rozszerzenia wspólnych ćwiczeń oraz przeciwdziałania zagrożeniom transnarodowym jak ekstremizm czy ataki cybernetyczne.

7 listopada: Chiny zbudowały na pustyni cele imitujące jednostki amerykańskiej marynarki wojennej. Zdjęcia satelitarne zrobione przez firmę Maxar przedstawiają cele na pustyni Takla Makan, które imitują amerykański lotniskowiec oraz co najmniej dwa niszczyciele typu Arleigh Burke. Według doniesień z 2013 roku, na tym obszarze chińskie wojsko testowało wczesne wersje tzw. przeciwookrętowych pocisków balistycznych jak np. DF-21D. Obrazy satelitarne są dowodem na to, że Chiny skupiają się na zwiększaniu swoich możliwości bojowych zorientowanych na niszczenie amerykańskiej floty przy użyciu pocisków balistycznych.

8 listopada: Stany Zjednoczone przekazały ponad 2,8 mln szczepionek na COVID-19 Wietnamowi. Amerykański rząd przekazał Wietnamowi 2 873 520 dawek szczepionki Pfizer na koronawirusa za pośrednictwem programu COVAX. Pierwsza partia 1 316 250 szczepionek dotarła do Hanoi szóstego listopada, natomiast druga partia 1 557 270 została dostarczona w dwóch transportach do Ho Chi Minh odpowiednio 7 i 8 listopada. Była to siódma dostawa amerykańskich szczepionek do Wietnamu, których łącznie Stany Zjednoczone przekazały 15 mln. Od początku pandemii amerykański przekazał Wietnamowi wsparcie w walce z koronawirusem na łączną kwotę ponad 30,2 mln USD. Dzięki tym środkom zapewniono wirtualne szkolenia dla kadry medycznej jak i sprzęt do przechowywania szczepionek, a także dostęp do technologii sekwencjonowania genetycznego, która pozwala monitorować nowe warianty wirusa.

9 listopada: malezyjska firma petrochemiczna wspólnie z amerykańską firmą Exxon Mobil Corp rozpoczęła współpracę nad możliwościami składowania dwutlenku węgla. Państwowa firma energetyczna Petroliam Nasional Berhad (Petronas) poinformowała, że nawiązała współpracę z malezyjskim oddziałem amerykańskiego przedsiębiorstwa Exxon Mobil Corp w zakresie zbadania możliwości technologicznych, umożliwiających pozyskiwanie i gromadzenie dwutlenku węgla, co ma się przyczynić do dekarbonizacji krajowego przemysłu wydobywczego. O tego typu planach mogliśmy usłyszeć w ubiegłym miesiącu, po tym jak Exxon Mobil zapowiedziało chęć budowy hubów

dwutlenku węgla w Azji Południowo-Wschodniej. Zgodnie z protokołem ustaleń podpisanym 3 listopada obie strony przeprowadzą studia wykonalności potencjalnych projektów w wybranych lokalizacjach na wybrzeżu Malezji, a następnie zidentyfikują odpowiednią technologię do zastosowania.

10 listopada: amerykański prezydent przedłużył obostrzenia z chińskie firmy posiadające powiązania z armią. Joe Biden podjął decyzję o przedłużeniu postanowień zarządzenia wykonawczego wprowadzonego przez Donalda Trumpa w listopadzie 2020 roku. Oznacza to, że amerykańskie przedsiębiorstwa mają zakaz współpracy z chińskimi firmami wpisanymi na tzw. „czarną listę”. Po tym jak prezydent Biden dodał niemal tuzin firm do listy, zakaz dotyczy na chwilę obecną 59 chińskich przedsiębiorstw, wśród których znajdują się między innymi China General Nuclear Power Corp oraz producent plastikowych rur - Aerosun Corp. Amerykańscy inwestorzy nie mogą pozyskiwać papierów wartościowych tych firm, a także otrzymają rok na ich sprzedaż, jeżeli takie posiadają. Sankcje mają wywrzeć presję na chińskie firmy cywilne, aby nie wspierały państwowych działań wojskowych i wywiadowczych.

11 listopada: Stany Zjednoczone nałożyły sankcje na Kambodżę w związku z podejrzeniami o chińską obecność w bazie marynarki wojennej. Amerykański Departament Skarbu poinformował o zamrożeniu środków finansowych oraz blokadzie jakichkolwiek transakcji dwóm wysokim przedstawicielom resortu obrony Kambodży. Sankcje dotyczą wysokiego rangą urzędnika w ministerstwie obrony - Chau Phirun, dowódcę marynarki wojennej - Tea Vinh, a także dwóch innych urzędników, którzy mieli zawyżać koszty projektów w bazie Ream, realizowanych dzięki amerykańskiemu wsparciu. Działania Departamentu Skarbu są skutkiem doniesień o rozbiórce infrastruktury w bazie marynarki wojennej, zbudowanej dzięki amerykańskim środkom finansowym, a także domniemanej obecności chińskich sił zbrojnych na terenie bazy. Obawy dotyczące tych kwestii zostały już wcześniej wyrażone przez zastępcę Sekretarza Stanu USA Wendy Sherman, podczas jej oficjalnej wizyty w Kambodży w czerwcu bieżącego roku.

12 listopada: Kambodża odpowiedziała na amerykańskie sankcje w związku z działaniami prowadzonymi w bazie marynarki wojennej Ream. Kambodżański minister spraw zagranicznych zdecydowanie potępił amerykańskie sankcje na wysokich przedstawicieli resortu obrony, oskarżając tym samym Waszyngton o ingerencję w wewnętrzne sprawy państwa i co za tym idzie naruszenie suwerenności Kambodży w oparciu o bezpodstawne zarzuty. Szef dyplomacji Kambodży zwrócił także uwagę, że ostatni ruch Waszyngtonu może zaszkodzić relacjom dwustronnym.

12 listopada: Nowa Zelandia zorganizowała 28. szczyt Wspólnoty Gospodarczej Azji i Pacyfiku. Pod przewodnictwem Nowej Zelandii

zorganizowany został kolejny szczyt APEC, którego motywem przewodnim była pandemia COVID-19. Liderzy państw zobowiązali się do dalszej pracy na rzecz produkcji i dystrybucji szczepionek na koronawirusa, które powinny być dobrem publicznym. Poruszone zostały również kwestie dotyczące łagodzenia negatywnych skutków pandemii na współpracę gospodarczą jak i zwiększenia zaangażowania na rzecz walki ze zmianami klimatycznymi.

15 listopada: Stany Zjednoczone przekazały Filipinom sprzęt medyczny o wartości niemal 138 tys. USD. Amerykańska ambasada na Filipinach poinformowała w oficjalnym oświadczeniu, że w okresie 2 października-10 listopada do kilku regionów w Mindanao przekazano łącznie 13 specjalnych lodówek do przechowywania szczepionek na koronawirusa, a także 50 łóżek na oddziały intensywnej terapii. Na chwilę obecną wartość całkowitego wsparcia Stanów Zjednoczonych dla Filipin w walce z pandemią COVID-19 jest szacowana na 39,2 mln USD.

15 listopada: Stany Zjednoczone i Brunei wzięły udział w 27. edycji ćwiczeń CARAT. Marynarki wojenne obu państw wzięły udział zarówno w konwencjonalnych ćwiczeniach morskich na Morzu Południowochińskim jak i w serii szkoleń zrealizowanych w formie wideokonferencji. W części morskiej wzięły udział zarówno okręty jak i samoloty sił zbrojnych obu państw, a działania były zorientowane na zwiększeniu interoperacyjności podczas misji śledzenia i przechwytywania wrogich jednostek, a także operacji poszukiwawczych jak i ratowniczych. Szkolenia obejmowały między innymi tematy z zakresu przechwytywania statków i wchodzenia na pokład, bezpieczeństwa rzeczno-godowego czy uzupełniania zapasów na morzu.

16 listopada: amerykańska sekretarz handlu podczas wizyty w Japonii potwierdziła brak zaangażowania w CPTPP. Podczas wizyty w Tokio, Gina Raimondo udzieliła wywiadu telewizyjnego, w którym wykluczyła udział Stanów Zjednoczonych w umowie o wolnym handlu zrzeszającej 11 państw regionu – CPTPP. Powołała się na zapowiedź Joe Bidena z końca października podczas Szczytu Azji Wschodniej, zgodnie z którą Waszyngton jest skłonny przygotować nową inicjatywę ekonomiczną zrzeszającą przyjazne państwa Indo-Pacyfiku, wykraczającą poza dotychczas znane ramy wielostronnych umów o wolnym handlu. Projekt miałby regulować między innymi obszary dotyczące technologii cyfrowych oraz łańcuchów dostaw. Brak większych konkretnych świadczy jednak o początkowym stadium prac nad tą inicjatywą, co pozwoli Chinom na kontynuowanie swoich starań na rzecz przystąpienia do CPTPP, tym bardziej, że RCEP wejdzie w życie z początkiem przyszłego roku.

16 listopada: Stany Zjednoczone przekazały filipińskiej straży przybrzeżnej sprzęt o wartości 65,5 tys. USD. Amerykańska ambasada na Filipinach poinformowała o przekazaniu sprzętu do wykrywania narkotyków jednostce

straży przybrzeżnej w celu wzmocnienia dwustronnej współpracy w zwalczaniu przestępstw morskich. W skład darowizny weszły dwa podręczne analizatory narkotyków, a także 15 kamer teleskopowych. Jest to już druga tego rodzaju darowizna zwiększająca efektywność przeciwdziałania przestępczości narkotkowej.

16 listopada: wietnamskie linie lotnicze uruchomiły bezpośrednie loty pasażerskie do Stanów Zjednoczonych. Począwszy od 28 listopada samoloty linii lotniczych Vietnam Airlines (Boeing 787-9 Dreamliner) dwa razy w tygodniu realizują loty pasażerskie z Ho Chi Minh do San Francisco.

16 listopada: Stany Zjednoczone i Filipiny przeprowadziły 9. edycję bilateralnego dialogu strategicznego. W dialogu Stany Zjednoczone były reprezentowane przez asystenta sekretarza stanu Daniela Kritenbrinka oraz asystenta sekretarza obrony Ely'ego Ratnera, którzy w ciągu dwóch dni poruszyli z przedstawicielami filipińskiego rządu szereg kwestii związanych ze współpracą dwustronną. Konsultacje dotyczyły między innymi wspólnej walki z pandemią koronawirusa, utrzymania porządku morskiego w oparciu o prawo międzynarodowe na Morzu Południowochińskim, ochrony praw człowieka, współpracy technologicznej, a także wzmocnienia interoperacyjności sił zbrojnych. Wydarzenie zostało zwieńczone przyjęciem wspólnej wizji partnerstwa Stany Zjednoczone-Filipiny w XXI wieku. Na szczególną uwagę ze wspólnej wizji zasługuje deklaracja o podpisaniu w przyszłym roku umowy z zakresu dzielenia się informacjami wywiadowczymi dotyczącymi bezpieczeństwa (General Security of Military Information Agreement, GSOMIA).

16 listopada: amerykańska sekretarz handlu spotkała się z premierem Singapuru. Gina Raimondo po wizycie w Japonii przybyła do Singapuru, gdzie w trakcie dwudniowej wizyty przeprowadziła rozmowę z premierem Lee Hsien Loong'iem. Przedstawiciele obu państw poruszyli między innymi tematy związane z potencjalną współpracą w obszarach gospodarki cyfrowej oraz odnawialnych źródeł energii, a także silnych łańcuchów dostaw. Sekretarz Raimondo wzięła również udział w spotkaniu z ministrem handlu i przemysłu Singapuru - Gan Kim Yong, podczas którego skupiła się na analizie postępów współpracy, wynikających z podpisanego miesiąc wcześniej partnerstwa dotyczącego wzrostu i innowacji (Partnership for Growth and Innovation).

16 listopada: Stany Zjednoczone przeprowadziły z Japonią pierwsze w historii ćwiczenia zwalczania łodzi podwodnych na Morzu Południowochińskim. Japoński niszczyciel JS Murasame (DD101), śmigłowcowiec JS Kaga (DHH-184) typu Izumo, okręt podwodny typu Oyashio i samolot patrolowy P-1 przeprowadziły ćwiczenia przeciw okrętom podwodnym na Morzu Południowochińskim z marynarką wojenną USA, którą reprezentowały

niszczyciel USS Milius (DDG-69) i samolot patrolowy US Navy P-8A. Ćwiczenia polegały na śledzeniu i zwalczaniu zanurzonej łodzi podwodnej.

18 listopada: podczas wizyty amerykańskiej sekretarz handlu w Malezji obie strony podpisały wspólne oświadczenie o wzmocnieniu współpracy dwustronnej. W ramach wizyty Giny Reimondo w Malezji i spotkania z ministrem handlu i przemysłu Mohamedem Azmin Alim doszło do podpisania porozumienia w sprawie wzmocnienia współpracy handlowej i inwestycyjnej pomiędzy Stanami Zjednoczonymi i Malezją. Przedstawiciele obu państw wzięli również udział w obradach okrągłego stołu, poświęconych półprzewodnikom. Wypracowano na nim konsensus w sprawie wspólnego zaangażowania na rzecz rozwoju przemysłu półprzewodników jak i wzmocnienia łańcuchów dostaw.

20 listopada: Stany Zjednoczone postrzegają relacje z Wietnamem i Indiami jako kluczowe w regionie Indo-Pacyfiku. Koordynator Rady Bezpieczeństwa Narodowego ds. Indo-Pacyfiku – Kurt Campbell, podczas przemówienia w Waszyngtonie zwrócił uwagę, że rozwój relacji z Indiami oraz Wietnamem będzie kluczowy w amerykańskiej polityce zagranicznej na przestrzeni kolejnych lat, niezależnie od tego, reprezentant której frakcji będzie zasiadał w Białym Domu. Campbell podkreślił, że Wietnam jest typowym przykładem *państwa wahadłowego* (swing state), którym interesuje się coraz więcej międzynarodowych przedsiębiorstw specjalizujących się w nowoczesnych technologiach. To właśnie w Wietnamie powstają nowe fabryki, które podnoszą znaczenie strategiczne tego państwa w regionie, co jest również dostrzegane przez rząd w Hanoi, który dąży do odgrywania kluczowej roli na forum ASEAN.

20 listopada: Stany Zjednoczone stanęły w obronie Filipin w odpowiedzi na incydent z udziałem chińskiej straży przybrzeżnej na Morzu Południowochińskim. Rzecznik Departamentu Stanu Ned Price wydał oświadczenie, w którym potępiona została blokada transportu z zaopatrzeniem dla filipińskich żołnierzy stacjonujących na atolu Second Thomas Shoal na Morzu Południowochińskim przez trzy jednostki chińskiej straży przybrzeżnej. Waszyngton określił działania Pekinu jako zagrażające pokojowi i stabilności w regionie. Powtórzono zostało także zapewnienie o uruchomieniu traktatu o wzajemnej obronie przeciwko zbrojnemu atakowi na filipińskie jednostki, zgodnie z artykułem IV traktatu.

20 listopada: amerykański sekretarz obrony spotkał się w Bahrajnie z ministrem obrony Malezji. Na marginesie corocznego szczytu Manama Dialogue szefowie resortów obrony obu państw przeprowadzili rozmowę na temat współpracy dwustronnej z zakresu bezpieczeństwa. Sekretarz Austin zapewnił, że strategiczne partnerstwo między państwami jest wzmocniane przez wspólne poglądy dotyczące reguł i demokratycznych wartości.

23 listopada: amerykańska marynarka wojenna przeprowadziła misję swobody żeglugi w Cieśninie Tajwańskiej. Niszczyciel typu Arleigh Burke USS Milius (DDG 69) przeprowadził rutynowy tranzyt przez Cieśninę Tajwańską, który należy uznać za jedenastą misję swobody żeglugi zrealizowaną w regionie w tym roku.

23 listopada: Stany Zjednoczone zaprosiły tylko trzy państwa ASEAN na organizowany w grudniu szczyt na rzecz demokracji. Zgodnie z listą opublikowaną przez Departament Stanu, przedstawiciele Malezji, Indonezji i Filipin zostali zaproszeni na szczyt poświęcony demokracji. Lista budzi wiele kontrowersji, albowiem w przypadku niektórych państw można założyć, że interesy polityczne przeważały nad demokratycznymi wartościami. Najlepszym przykładem są Filipiny, których obecny prezydent – Rodrigo Duterte, został oskarżony o zbrodnie przeciwko swoim obywatelom, których dokonano w ramach głośnej kampanii antynarkotykowej. Niemniej jednak na przestrzeni ostatnich miesięcy stosunki na linii Manila-Waszyngton uległy wyraźnej poprawie, a Filipiny odgrywają kluczową rolę w przypadku zaostrzenia rywalizacji amerykańsko-chińskiej w regionie.

23 listopada: Malezja i Stany Zjednoczone przeprowadziły ćwiczenia w Cieśninie Malakka. Marynarka wojenna i siły powietrzne obu państw przeprowadziły ćwiczenia w Cieśninie Malakka zorientowane na poprawie komunikacji pomiędzy jednostkami w trakcie przeprowadzania złożonych manewrów, misjach ratowniczych z uwzględnieniem działań wymagających nurkowania, uzupełnianiu zapasów na otwartym morzu. Dowódca zachodniego dowództwa malezyjskiej floty Datuk Abu Bakar bin Md Ajis zapewnił, że tego rodzaju inicjatywy wyraźnie poprawi interoperacyjność pomiędzy siłami zbrojnymi obu stron. Oprócz operacji morskich i powietrznych zrealizowano także szereg szkoleń dla personelu za pośrednictwem wideokonferencji.

23 listopada: marynarki wojenne Stanów Zjednoczonych, Japonii Kanady, Niemiec oraz Australii przeprowadziły manewry na Morzu Filipińskim. W ćwiczeniach oddziałów morskich japońskich sił samoobrony, znanych pod nazwą ANNUALEX 2021, wzięły udział marynarki wojenne państw sojuszniczych. Operacje realizowane w ramach manewrów były zorientowane na wzmacnianiu interoperacyjności poprzez poprawę komunikacji morskiej pomiędzy jednostkami, operacje zwalczania okrętów podwodnych, operacje sił powietrznych, a także ćwiczenia z zakresu uzupełniania zapasów na morzu.

25 listopada: minister spraw zagranicznych Kambodży przeprowadził rozmowę telefoniczną z doradcą sekretarza stanu USA. Prak Sokhonn w rozmowie z Derekiem Cholletem poruszył kwestie związane z priorytetami będącymi przedmiotem prezydencji Kambodży w 2022 roku. Ponadto tematem

rozmowy była ogólna sytuacja geopolityczny w regionie, w tym sytuacja na Półwyspie Koreańskim, a także rozwój wydarzeń w Birmie.

27 listopada: amerykański asystent sekretarza stanu ds. Azji Wschodniej i Pacyfiku rozpoczął swoją podróż po Azji Południowo-Wschodniej. Daniel J. Kritenbrink w ramach swojej podróży odwiedzi cztery państwa członkowskie ASEAN, wśród których znalazły się Indonezja, Malezja, Singapur oraz Tajlandia. Zgodnie z oświadczeniem Departamentu Stanu, Daniel Kritenbrink poruszy tematy związane z demokracją i prawami człowieka, zmianami klimatycznymi, a także sytuacją wewnętrzną w Birmie.

28 listopada: Filipiny zakupiły 20 mln szczepionek na koronawirusa produkowanych przez Pfizer-BioNTech. Rządowy koordynator ds. pozyskiwania szczepionek - Carlito Galvez Jr, poinformował o podpisaniu umowy na zakup 20 mln dawek szczepionki Pfizer, co ma umożliwić zaszczepienie ponad 80% populacji do połowy 2022 roku. Do tej pory zaszczepiono około 46% populacji. Razem z najnowszą umową całkowita liczba szczepionek firmy Pfizer-BioNTech na Filipinach wzrosła do 60 mln dawek.

29 listopada: Stany Zjednoczone planują szczyt z liderami ASEAN w styczniu 2022 roku. Według nieoficjalnych doniesień Biały Dom planuje organizację stacjonarnego szczytu liderów w Waszyngtonie. Według wstępnych doniesień spotkanie miało się odbyć w trzecim tygodniu stycznia, ale negocjacje odnośnie dokładnego terminu wciąż trwają. Jeżeli negocjacje dojdą do skutku, będzie to pierwsze osobiste spotkanie Joe Bidena z liderami państw Azji Południowo-Wschodniej.

30 listopada: amerykański asystent sekretarza stanu ds. Azji Wschodniej i Pacyfiku złożył wizytę w Indonezji. Podczas swojego pobytu w Dżakarcie, Daniel J. Kritenbrink podkreślił rolę Indonezji jako oficjalnego łącznika w relacjach Stanów Zjednoczonych z ASEAN. Zwrócił uwagę, że jego podróż do Azji Południowo-Wschodniej jest dowodem na amerykańskie zaangażowanie w regionie, a także stanowi wyraz pełnego poparcia Waszyngtonu dla centralnej roli ASEAN w Indo-Pacyfiku. Asystent sekretarza stanu wyraził fundamentalne obawy wobec niektórych działań Chin, które jego zdaniem mogą podważać międzynarodowy porządek. Zaliczył do nich między innymi agresywne działania na Morzu Południowochińskim.

KOMENTARZ

Relacje Stanów Zjednoczonych z Azją Południowo-Wschodnią zostały w listopadzie przyćmione przez specjalny szczyt Chiny-ASEAN, na którym

podpisano dokument o kompleksowym strategicznym partnerstwie, podczas gdy stosunki Waszyngtonu z ASEAN wciąż pozostają na szczeblu strategicznego partnerstwa. Niemniej jednak mogliśmy zauważyć szereg amerykańskich interakcji z regionem, a pod koniec miesiąca pojawiły się doniesienia o planowanym szczycie liderów USA-ASEAN w Waszyngtonie.

W kontekście amerykańskiej aktywności w regionie na uwagę zasługuje podróż sekretarza handlu Giny Raimondo, która odwiedziła Japonię, Singapur oraz Malezję. W trakcie podróży potwierdziła wcześniejsze doniesienia, że Stany Zjednoczone nie planują przystąpienia do CPTPP, czego szczególnie oczekują takie państwa jak Wietnam, Singapur, Malezja i Brunei, które są członkami tego partnerstwa. Sekretarz powołała się jednak na zapowiedź prezydenta Joe Bidena z ostatniego Szczytu Azji Wschodniej, zgodnie z którą Waszyngton jest skłonny przygotować nową inicjatywę ekonomiczną zrzeszającą przyjazne państwa Indo-Pacyfiku, wykraczającą poza dotychczas znane ramy wielostronnych umów o wolnym handlu. Projekt miałby regulować między innymi obszary dotyczące technologii cyfrowych oraz łańcuchów dostaw. Duży poziom ogólności deklaracji może świadczyć o początkowym stadium przygotowań nad tym projektem przez amerykańską administrację. Tymczasem ASEAN od dłuższego czasu wysyła sygnały do Waszyngtonu, że konieczne jest większe zaangażowanie ekonomiczne Stanów Zjednoczonych w regionie, aby uchronić mniejsze i słabsze państwa przed wessaniem w chińską strefę wpływów. Tym bardziej, że wraz z początkiem przyszłego roku w życie wejdzie RCEP.

Wydaje się, że administracja Joe Bidena zdaje sobie sprawę z konieczności zmiany postrzegania USA w państwach ASEAN. Najlepiej o tym świadczą doniesienia o planowanym szczycie USA-ASEAN, który ma się odbyć w styczniu przyszłego roku w Waszyngtonie w formie stacjonarnej, z osobistym udziałem amerykańskiego prezydenta. Podobne przedsięwzięcie planował Donald Trump w Las Vegas, co zostało uniemożliwione w 2020 roku przez pandemię koronawirusa. Bardzo możliwe, że podróż asystenta sekretarza stanu ds. Azji Wschodniej i Pacyfiku na przełomie listopada i grudnia do Indonezji, Malezji, Singapuru oraz Tajlandii miała między innymi na celu ustalenie szczegółów związanych z przygotowaniem do przyszłorocznego szczytu.

Podczas gdy organizacja stacjonarnego szczytu na wysokim szczeblu jest dobrym krokiem naprzód, to pozostaje pytanie jakie kwestie zostaną na nim poruszone. Najprawdopodobniej w agendzie spotkania znajdą się kwestie dotyczące pandemii COVID-19, zmian klimatycznych czy sytuacji wewnętrznej w Birmie. Z racji tego, że na przyszły rok przypada 45. rocznica relacji w ramach partnera dialogu, powinniśmy się spodziewać przełomowych decyzji bądź deklaracji. Biorąc pod uwagę recesję wynikającą z pandemii koronawirusa, a

także wejście w życie RCEP oraz podjęcie kroków przez Pekin do przystąpienia do CPTPP najlepszym skutkiem styczniego szczytu z perspektywy ASEAN byłoby ogłoszenie przez Joe Bidena konkretnych planów związanych amerykańską inicjatywą ekonomiczną na Indo-Pacyfiku. Dobrą alternatywą byłoby również przedsięwzięcie działań w kierunku podwyższenia relacji dwustronnych do kompleksowego partnerstwa strategicznego. Może się to jednak okazać trudne, zwłaszcza, że w 2022 roku prezydencję w ASEAN sprawuje Kambodża. Premier Hun Sen pokazał w przeszłości, że jest w stanie wykorzystać prezydencję w ASEAN, aby zablokować decyzje, które nie są w interesie Chin, z którymi utrzymuje bardzo bliskie stosunki. Dodatkową przeszkodą mogą się okazać wielokrotnie zgłaszane uwagi Waszyngtonu pod adresem Kambodży w sprawie bazy marynarki wojennej Ream. Stany Zjednoczone podejrzewają, że z bazy korzystają chińscy żołnierze. Ponadto zanotowano niepokojące działania polegające na wyburzeniu części infrastruktury bazy, zbudowanej dzięki amerykańskiemu wsparciu finansowemu.

Jeżeli szczyt USA-ASEAN dojdzie do skutku na początku przyszłego roku, będzie stanowił doskonałą okazję dla administracji Joe Bidena, żeby nadać odpowiedni kierunek rozwoju relacji dwustronnych przez cały 2022 roku, podczas którego będzie promowana rocznica relacji w ramach partnera dialogu. Pozostaje jednak pytanie do jakiego stopnia Waszyngton będzie skłonny zaangażować się ekonomicznie w regionie, biorąc pod uwagę trudną sytuację wewnątrz kraju i ogólny sceptycyzm do amerykańskiego zaangażowania w ekonomicznych formatach wielostronnych.

OŚRODEK
SPRAW
AZJATYCKICH

RAPORTY OPINIE DORADZTWO

PIERWSZY W POLSCE UNIWERSYTECKI
THINK-TANK

DORADZTWO POLITYCZNE I BIZNESOWE

ZESPÓŁ Z PRAKTYKĄ W AZJI

www.osa.uni.lodz.pl

